

ÜCRETİN VERGİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BAZI ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER

REGARDING TAXATION OF WAGE SOME CRITICAL AND SUGGESTIONS

Ertuğrul Kutay ÜNAL*

ÖZ

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre tasnif edilen 7 gelir unsurundan biri olan ücret geliri, vergilendirilen mükellef sayısı ve tarh edilen vergi tutarı birlikte değerlendirildiğinde en büyük hacme sahip vergi türüdür. Özellikle kaynakta kesinti yönünde kullanılan anlamıyla, tevkifata tabi tutulmuş ücret gelirine konu birey sayısının çokluğu, kurum ve kuruluşlarca iş yüküne sebep olması, mevzuata dair yapılan değişikliklere karşı tepki esnekliğinin düşük olması gibi sebeplerle mali idarelerce sık başvurulan bir yöntemdir. Ancak bu noktada, çoğu gelir unsuruna vergilendirme yönünden sağlanan imkânlar (indirimler, giderler), ücretin vergilendirilmesi yönünden temin edilmediği gibi ücret geliri elde edenlerin aleyhine çokça yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu tür düzenlemelerin de vergi adaletini ne derece olumsuz etkilediği bilinen bir gerçektir. Çalışmada, ücret

ABSTRACT

Wage income, which is one of the 7 income elements classified according to the Income Tax Law No. 193, is the tax type with the largest volume when the number of taxpayers and the amount of tax levied are evaluated together. It is a method frequently used by financial administrations for reasons such as the large number of individuals subject to withholding wage income, the workload caused by institutions and organizations, and the low flexibility of response to changes in legislation. However, at this point, the opportunities (discounts, expenses) provided to most income elements in terms of taxation are not provided in terms of taxation of wages, and many legal regulations are made against those who earn wage income. It is a well-known fact that such regulations negatively affect tax justice. In the study, the critical aspects of our country's wage

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, e.kutayunal@hotmail.com, ORC-ID: 0000-0003-1783-8902.
Ünal, E. K. (Ocak 2022). Ücretin Vergilendirilmesine Yönelik Bazı Eleştiriler ve Öneriler, *Vergi Raporu*, 268, (11-37).

gelirinin vergilendirilme yöntemine dair mevzuat hükümlerine ve bazı ülkelerde bu sistemin nasıl işlediğine yer verilerek ülkemiz ücret vergilendirme sisteminin eleştirel yönleri, önerilerimiz ışığında ele alınacaktır. Ayrıca ülkemiz ücret vergilendirmesine ilişkin 2022 yılı değişiklikleri de (asgari ücrete denk gelen ücretlerin vergi dışı bırakılması, asgari geçim indiriminin kaldırılması, ücret bordrolarında asgari ücrete denk gelen tutara kadar yapılan ücret ödemesinin damga vergisinden istisna tutulması) bu çalışmada ele alınacak yapılan düzenlemelerin yeterli olup olmadığı tatbik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Gelir Vergisi, Ücret Geliri, Vergi Adaleti

JEL Sınıflandırma Kodları: H24, K34, K40

GİRİŞ

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK)¹ 1 inci maddesinde gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı şeklinde tanımlanmıştır. Gelirin unsurları ise mezkûr Kanununun 2 inci maddesinde 7 başlık altında tasniflenmiştir. Bunlar; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlardır.

Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olarak GVK'nın 61 inci ve müteakip maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Öte yandan ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı, tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir

taxation system will be discussed in the light of our suggestions, by giving place to the provisions of the legislation on the taxation method of wage income and how this system works in some countries. In addition, 2022 changes regarding wage taxation in our country (exclusion of wages corresponding to the minimum wage from tax, removal of the minimum living allowance, exemption of the wage payment made up to the amount corresponding to the minimum wage in the payrolls from stamp tax) will be applied whether the regulations made in this study are sufficient or not. will be.

Keywords: Tax, Income Tax, Wage Income, Tax Justice

JEL Classification Codes: H24, K34, K40.

yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez.

GVK açısından bir ödemenin ücret olarak değerlendirilmesi için; bir işverene tabi olma, belli bir iş yerine bağlı olma ve hizmetin karşılığı olarak bir ödemenin yapılması gibi üç temel unsurun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir.

1- ÜCRETİN VERGİLENDİRİLME YÖNTEMLERİ

Ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde gerçek usul² benimsenmiştir. Bu durum hilafına hüküm olmadıkça, gelir vergisi mükellefinin veya vergi sorumlusunun beyanı üzerinden vergi tarh olunması temeline oturtulmuştur. Böylelikle beyan yönteminin esas, kesintinin ise istisnai bir yön teşkil ettiği kanunilik kazanmıştır. Bu perspektiften bakıldığında gerçek usul; kaynakta kesinti usulü ve yıllık beyanname usulü olarak ikiye ayrılmaktadır.

¹ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim tarihi: 12 Ekim 2021.

² Bu çalışma, ücretlerde gerçek usul ve diğer ücretler ayrımı yönünden sadece gerçek usul baz alınarak hazırlanmış ve diğer ücretlere ilişkin vergilendirme çalışmada ihmal edilmiştir.

Kaynakta kesinti bir diğer adıyla stopaj, günümüz ücret vergilendirme sisteminde ana uygulama alanını teşkil etmektedir. Bu usulde, işverenlerce hizmet erbabına ödenen ücretler üzerinden hesaplanarak yapılan vergi kesintileri, vergi sorumlusu sıfatıyla işverenlerce ilgili vergi dairesine aktarılması gerekmektedir.³

Yukarıda bahsi geçen ve işverenlerce yapılacak kesintinin kaynağına GVK'nın 94'üncü maddesinde yer verilmiştir. Buna göre; kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler tarafından nakden veya hesaben; hizmet erbabına ödenen ücretler (avans olarak ödenenler dahil) ile 61 inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (istisnadan faydalananlar hariç), 103 ve 104 üncü maddelere göre vergi tevkifatı yapılması gerekmektedir. Mezkûr Kanunun 103 üncü maddesinde yıllık gelir vergisi tarifesine yer verilmiş ve 104'üncü madde de ise yıllık gelir vergisinin, vergiye tabi gelirlerin yıllık toplamından 31 inci maddedeki indirimler düşüldükten sonra 103 üncü maddedeki nispetler uygulanmak suretiyle hesaplanacağına değinilmiştir. Bu noktada 94 üncü maddede sayılanlarca yapılan ücret ödemelerinde tevkif edilen vergi nihai nitelik taşımaktadır. Ancak GVK'nın 86 ncı maddesinde yer verilen hallerde ücret geliri elde edenlerin, gelirlerini yıllık beyanname ile bildirmesi gerektiğine yer verilmiştir ki bu da ücret geliri açısından yıllık beyanname usulünü teşkil etmektedir.

GVK'nın 2'nci maddesinde, kazanç ve iratların gerçek ve safi miktarları ile nazara alınaca-

ğına yer verilmiştir. Bahsi geçen bu durum için mezkûr Kanunun 85'inci maddesinde, elde edilen gelirlerin yıllık beyanname ile beyan edileceği ve beyanı gereken gelirlerin yıllık beyanname toplanmasının zaruri olduğu hüküm altına alınmıştır. Fakat bazı hallerde gelirler için yıllık beyanname verilmeyeceği, diğer gelirler için beyanname verilse dahi bu gelirlerin beyannameye intikal ettirilmeyeceğine mezkûr Kanunun 86 ncı maddesinde yer verilmiştir. Bu hallerden ücret gelirini ilgilendiren kısımlar şu şekildedir;

1. Tam mükellefiyette;

... b) Tek işverenden alınmış ve tevkif suretiyle vergilendirilmiş 103 üncü maddede yazılı tarifinin dördüncü gelir diliminde yer alan tutarı aşmayan ücretler (birden fazla işverenden ücret almakla beraber, birinciden sonraki işverenden aldıkları ücretlerinin toplamı, 103 üncü maddede yazılı tarifinin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı ve birinci işverenden alınan dâhil ücret gelirleri toplamı 103 üncü maddede yazılı tarifinin dördüncü gelir diliminde yer alan tutarı aşmayan mükelleflerin, tamamı tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretleri dâhil),

c) Vergiye tâbi gelir toplamının [(a) ve (b) bentlerinde belirtilenler hariç] 103 üncü maddede yazılı tarifinin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı aşmaması koşuluyla, Türkiye'de tevkifata tâbi tutulmuş olan; birden fazla işverenden elde edilen ücretler,

2. Dar mükellefiyette; tamamı Türkiye'de tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan; ücretler...

GVK'nın 103'üncü maddesinde yer alan tarifeler, her sene güncellenmekte ve Resmi Gazetede yayımlanmaktadır. Bu bağlamda 2019 ve 2020 takvim yıllarına ilişkin gelirlerin vergilendirilmesinde esas alınacak tarifelere aşağıda tablolarda yer verilmiştir.⁴

³ Ramazan ARMAĞAN. "Gelir Vergisinde Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi ve Sosyo-Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt: 11. Sayı: 2. 2006. s. 323-347.

⁴ Gelir İdaresi Başkanlığı. "Gelir Vergisi Tarifesi 2019,2020". (<https://www.gib.gov.tr/gelir-vergisi-tarifesi-2020>). Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021.

Tablo 1: 2019 Takvim Yılı (Ücret) Gelir Vergisi Dilim ve Oranları

Gelir Dilimleri	Vergi oranı
18.000 TL'ye kadar	15%
40.000 TL'nin 18.000 TL'si için 2.700 TL, fazlası	20%
148.000 TL'nin 40.000 TL'si için 7.100 TL, fazlası	27%
148.000 TL'den fazlasının 148.000 TL'si için 36.260 TL, fazlası	35%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Tablo 2: 2020 Takvim Yılı (Ücret) Gelir Vergisi Dilim ve Oranları

Gelir Dilimleri	Vergi Oranı
22.000 TL'ye kadar	15%
49.000 TL'nin 22.000 TL'si için 3.300 TL, fazlası	20%
180.000 TL'nin 49.000 TL'si için 8.700 TL, fazlası	27%
600.000 TL'nin 180.000 TL'si için 44.070 TL, fazlası	35%
600.000 TL'den fazlasının 600.000 TL'si için 191.070 TL, fazlası	40%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Tablo 1 ve 2 eş anlamlı incelendiğinde; 2019 yılında dilim usulü vergi matrahlarının 4 basamaktan oluştuğu görülmektedir. Buna karşın 07.12.2019 tarih ve 30971 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7194 sayılı Kanunun 17'nci maddesiyle, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 103 üncü maddesinde yapılan değişiklik ile gelir vergisi tarifesine yeni bir dilim ve %40 oranı eklenmiştir. Bu oran ücret gelirlerinde 2020 takvim yılını kapsayacak şekilde uygulamaya konulmuştur.⁵

Yukarıda bahsi geçen madde, 5. dilimde gelir elde eden ücretlilerin tek işverenden elde edilen ve tevkifata tabi tutulmuş ücret gelirleri dahi olsa yıllık beyanname ile bu gelirlerini beyan etmesi gerektiğine dair düzenlemeyi getirmiştir. Daha öncesinde tevkifata tabi tutulmuş birden sonraki ücretlerin toplamının gelir vergisi tarifesinin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı (2020 yılı için 49.000 TL) aşması halinde ücret gelirlerinin yıllık

beyanname ile beyan edilmesi temeline dayanırken ilgili düzenleme ile yukarıda anılan koşulların gerçekleşmesi halinde tek işverenden elde edilen ücret gelirinin de yıllık beyanname ile beyan edilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

2022 yılı, ücret vergilendirmesi yönünden bir dizi değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Buna göre 25 Aralık 2021 tarih ve 31700 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 2'nci maddesi ile GVK'nın 23 üncü maddesinin birinci fıkrasına; "18. Hizmet erbabının, ödemenin yapıldığı ayda geçerli olan asgari ücretin aylık brüt tutarından işçi sosyal güvenlik kurumu primi ve işsizlik sigorta primi düşüldükten sonra kalan tutarına isabet eden ücretleri (Şu kadar ki, istisnayı aşan ücret gelirinin vergilendirilmesinde verginin hesaplanacağı gelir dilim tutarları ve oranları, is-

⁵ 7194 sayılı Dijital Hizmet Vergisi İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2021.

istisna kapsamındaki tutarlar da dikkate alınarak belirlenir. Ödenecek vergi tutarı, bu suretle bulunan vergi tutarının içinde istisna tutara isabet eden kısım düşülmek suretiyle hesaplanır. İstisna nedeniyle alınmayacak olan vergi ilgili ayda aylık asgari ücret üzerinden hesaplanması gereken vergiyi aşamaz. Birden fazla işverenden ücret alanlarda bu istisna sadece en yüksek olan ücrette uygulanır.)” hükmü eklenmiştir.⁶ Yine mezkur Kanununun 4’üncü maddesi ile “1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununa ekli (2) sayılı

tablonun “IV – Ticari ve medeni işlerle ilgili kâğıtlar” başlıklı bölümünün (34) numaralı fıkrasında yer alan “ücretlere ilişkin kâğıtlar” ibaresinden sonra gelmek üzere (Bu maddenin birinci fıkrasının (18) numaralı bendinde düzenlenen ücretlerde istisna, aylık brüt asgari ücrete isabet eden kısım için uygulanır) şeklinde parantez içi hüküm eklenmiştir.” hükmü getirilmiştir. Öte yandan 2022 yılında ücretlere uygulanacak gelir vergisi dilimine ilişkin verilere ise Tablo-3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: 2022 Takvim Yılı (Ücret) Gelir Vergisi Dilim ve Oranları⁷

Gelir Dilimleri	Vergi Oranı
32.000 TL’ye kadar	15%
70.000 TL’nin 32.000 TL’si için 4.800 TL, fazlası	20%
250.000 TL’nin 70.000 TL’si için 12.400 TL, fazlası	27%
880.000 TL’nin 250.000 TL’si için 61.000 TL, fazlası	35%
880.000 TL’den fazlasının 880.000 TL’si için 281.500 TL, fazlası	40%

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Yukarıda anılan düzenlemeler neticesinde GVK’nın 23/18 maddesi uyarınca yapılan ücret ödemelerinin brüt asgari ücrete denk gelen kısmı gelir vergisinden istisna tutulmuş ve bu durum asgari ücretin üzerinde ücret geliri elde edenlerin de asgari ücrete kadar olan kazançları üzerinden hesaplanan gelir vergisinin istisna kapsamına

alınmasını sağlamıştır. Ayrıca asgari ücret üzerinden hesaplanan damga vergisi de istisna kabul edilmiş, asgari ücretin üzerinde gelir elde edenler için ise bu durum asgari ücret kazancına denk gelen tutarda damga vergisi istisnası uygulanmasını sağlamıştır. Bu konu tarafımızca oluşturulan Tablo-4 ile örneklendirilmeye çalışılmıştır.

⁶ 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı. “Gelir Vergisi Tarifesi 2022”. (https://www.gib.gov.tr/node/157433). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

Tablo 4: 2022 Yılında Asgari Ücretin ve Ücretin Gelir Vergisi İstisnası Karşısındaki Durumu

Ücretin Türü	Brüt Ücret (A)	SGK İşçi Kesintisi (%14) (B) = (A*0,14)	İşsizlik Kesintisi İşçi (% 1) (C) = (A*0,01)	Vergi Matrahı (D) = (A-B-C)	Gelir Vergisi (% 15) (E) = (D*0,15)	Damga Vergisi Tutarı (F)= (A*0,00759)	Gelir Vergisi İstisnası (G)	Damga Vergisi İstisnası (H)	AGİ (I)	Ödenecek Ücret (I) = (D-E-F)+(G+H)
Asgari Ücret	5.004,00	700,56	50,04	4.253,40	638,01	37,98	638,01	37,98	-	4.253,40
Ücret (Gelir ve Damga Vergisi İstisnası Yok)	8.000,00	1.120,00	80,00	6.800,00	1.020,00	60,72	0,00	0,00	268,31	5.719,28
Ücret (Gelir ve Damga Vergisi İstisnası Var)	8.000,00	1.120,00	80,00	6.800,00	1.020,00	60,72	638,01	37,98	-	6.395,27

* Bekar bir ücretli için asgari geçim indirim tutarı 268,31 TL olarak dikkate alınmıştır.

Tablo-4'de, 2022 yılı için brüt 5.004,00-TL olarak belirlenen asgari ücretli bir birey ile 8.000,00-TL ücret geliri elde eden bir bireyin Ocak ayı ücret gelirleri kıyaslanmaktadır. Buna göre brüt 5.004,00-TL asgari ücret geliri elde eden bireyin ücretinde SGK İşçi ve İşsizlik kesintileri düşüldükten sonra vergi matrahına ulaşılmaktadır. Ücretin 1. gelir vergisi dilimine denk gelmesi sebebiyle % 15 üzerinden gelir vergisi ve brüt ücret üzerinden damga vergisi hesaplanmaktadır. Yukarıda değinildiği üzere yapılan yasal düzenleme ile asgari ücrete denk gelen gelir ve damga vergileri istisna tutulduğu için asgari ücretlinin net geliri matraha konu olan tutar yani 4.253,40-TL olacaktır. Öte yandan asgari ücretin

üzerinde brüt 8.000,00-TL gelir elde eden bireyin durumu ise yapılan yasal düzenleme öncesine göre farklılık göstermektedir. Bu noktada 2022 yılı Ocak ayında brüt 8.000,00-TL ücret geliri elde eden bireyin gelirinden SGK İşçi ve İşsizlik kesintileri düşüldükten sonra vergi matrahına ulaşılmaktadır. Ücretin 1. gelir vergisi dilimine denk gelmesi sebebiyle %15 üzerinden gelir vergisi ve brüt ücret üzerinden damga vergisi hesaplanmaktadır. Bu bağlamda 1.020,00-TL gelir vergisi, 60,72-TL damga vergisi hesaplanan bireyin, vergi kesintilerinden belirlenen istisna tutarları düşüldüğünde elde edeceği net ücret 6.395,27-TL olacaktır. Oysaki yasal düzenleme olmasa (istisna tutarları uygulanmasa) bu bireyin elde

⁸ Tablo-4'de, ücretlerin işverene maliyetleri göz ardı edilmiş net ücret geliri ve vergi kesintilerine odaklanılmıştır.

⁹ 25 Aralık 2021 tarih ve 31700 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesi ile asgari geçim uygulaması (AGİ) kaldırıldığı için hesaplamalarda AGİ'ne yer verilmemiştir.

edeceği ücret 5.987,59-TL olacaktır. Yapılan yasal düzenleme ile bahsi geçen bireyin gelirinde 407,68-TL (6.395,27-5.987,59) tutarında bir artış gözlenmektedir. Bu veriyi değerlendirirken; bireyin medeni ve ailevi durumuna göre hesaplanan AGİ'nin, gelir vergisinden mahsup edildiği ancak yeni yasal düzenleme ile AGİ'nin kaldırılması sebebiyle oluşan gelir değişiminin de dikkat alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Yapılan yasal düzenleme neticesinde bir noktanın göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Asgari ücretin gelir vergisi matrahına konu olan tutar yıl içerisinde kümülatif olarak artmaktadır. Bu da hesaplanan verginin üst dilim üzerinde dikkate alınmasına sebebiyet verebilecektir. Dolayısıyla asgari ücretin üzerinde ücret geliri elde eden bireylerin de kümülatif gelir vergisi matrahı arttığında gelir vergisi istisna tutarı asgari ücret üzerinden hesaplanan verginin artışı ölçüsünde değişecektir. Diğer bir ifade ile 2022 yılında asgari ücret üzerinde gelir elde eden ücretlere uygulanacak gelir vergisi istisna tutarı yıl boyunca 638,01-TL olarak dikkate alınmayacak ve Ağustos ayı ile birlikte asgari ücret tutarına isabet eden ücret gelirin vergi dilimi %15'ten %20'ye yükselecek böylelikle istisna tutarı değişecektir. Dolayısıyla asgari ücret yönünden kümülatif matrah arttıkça geçilen üst dilim sebebiyle hesaplanan gelir vergisi, istisna olarak kabul edilen gelir vergisi tutarını da artıracaktır.

Gayri safi gelirden safi gelire (ücretin) ulaşmak için GVK'nın 63, 31 ve 32 maddelerinde sayılan indirimler söz konusudur. Sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemeler, bazı kurum ve birliklere ödenen aidat ve primler, Türkiye'de kain sigorta ve emeklilik şirketlerine ödenen katkı payları ile sendikalara ödenen aidatlar GVK'nın

63 üncü maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bahsi geçen indirimler son derece sınırlıdır.¹⁰

Ücretin safi tutarının tespitinde diğer indirim konusu ise "engellilik indirimidir." GVK'nın 31 inci maddesinde açıklanan engellilik indirimine göre; çalışma gücünün asgari %80'ini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece engelli, asgari %60'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece engelli, asgari %40'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ise üçüncü derece engelli sayılır ve elde ettikleri ücret gelirlerinden, 2022 yılında birinci derece engellilerden 2.000,00-TL, ikinci derece engellilerden 1.170,00-TL, üçüncü derece engellilerden 500,00-TL tutarları indirilir denilmektedir.¹¹ Ücretli kişinin kendisi engelli ise engellilik indirimi tutarı gelir vergisi kesintisi yapılırken ücret matrahından indirilerek uygulanır. Bu indirimden bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan hizmet erbabı da yararlanır.

Engellilik indiriminin haricinde diğer bir indirim ise 193 sayılı GVK'nın 32'nci maddesinde hüküm altına "asgari geçim indirimi"dir. Asgari geçim indirimi, ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarına; mükellefin kendisi için % 50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için % 7,5'i, üçüncü çocuk için %10'u ve diğer çocuklar için % 5'i olmak üzere ücretlinin şahsi ve medeni durumu dikkate alınarak hesaplanan indirim oranlarının uygulanması sonucu bulunacak tutarın gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine karşılık gelen %15'lik oranla çarpım sonucunun 12'ye bölünmesiyle her aya isabet eden tutar hesaplanır. Hesaplanan bu tutar ise ödenecek gelir vergisinden mahsup

¹⁰ Özgür BİYAN ve Güneş YILMAZ. "Ücretlerin Vergilendirilmesine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Öneri: Beyanname Yükümlülüğü". Maliye Dergisi. Sayı: 162. 2012. s. 184-218.

¹¹ Gelir İdaresi Başkanlığı. "Engellilik İndirimi Tutarları". (<https://www.gib.gov.tr/yararlanilacak-kaynaklar/yararli-bilgiler/engellilik-indirimi-tutarlari>). Erişim tarihi: 28 Aralık 2021.

edilir. 2021 yılı için bu rakam medeni durum ve sahip olunan çocuk sayısına göre aylık 268,31-TL ile 456,13-TL aralığında değişkenlik göstermektedir. Bu noktada en önemli husus şudur; ücretli için hesaplanabilecek azami asgari geçim indirimi hesaplanan gelir vergisini aşamayacaktır. Ancak 25 Aralık 2021 tarih ve 31700 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesi ile asgari geçim uygulaması tüm ücret gelirleri üzerinden kaldırılmıştır. Öte yandan ücretliler için bordroda gösterilmek şartıyla gelir vergisinden muaf çocuk zammı (yardımı, 193 sayılı GVK 25/4’üncü maddesi) söz konusudur. Buna göre 01.01.2021-30.06.2021 döneminde çocuk başına 0-6 yaş grubu için 82,89-TL, diğer yaş grupları için 41,45-TL, 01.07.2021-31.12.2021 döneminde çocuk başına 0-6 yaş grubu için 89,90-TL, diğer yaş grupları için 44,95-TL çocuk yardımı ücret bordrosuna kazanç olarak yansıtılmaktadır.

Yukarıda sayılan indirimler kesinti usulüne tabi ücretlerde vuku bulan hadiseler iken GVK’nın 89’uncu maddesinde açıklanan indirimler ise yıllık beyanname verilmesi halinde beyanname üzerinde indirim konusu yapılabilecektir. Bunlar; hayat/şahıs sigorta primleri, eğitim ve sağlık harcamaları, engellilik indirimi (Bu indirimden bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan hizmet erbabı da yararlanır.), beyan edilecek gelirden sınırlı olarak indirilebilecek bağış ve yardımlar ile tamamı indirilebilecek bağış ve yardımlar, sponsorluk harcamaları, Cumhurbaşkanınca başlatılan yardım kampanyalarına makbuz karşılığı yapılan ayni ve nakdi bağışlar, iktsadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine ve Türkiye Yeşilay Cemiyetine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış ve yardımlar, bireysel katılım

yatırımcısı indirimi olarak sayılmıştır.¹²

2- FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİ İLE ÜCRETİN VERGİLENDİRME YÖNTEMLERİ

2.1- Almanya’da Ücret Vergileendirme Sistemi

Almanya’da ücret geliri elde edenlerin vergilendirilmesine yönelik vergi sınıfları mevcuttur. Vergi sınıfı, ücret gelirinden kesilecek stopaj (gelir) vergisi miktarı ve mükellefin hak kazanabileceği bir dizi sosyal yardımın değerlerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunlar elde edilen gelir ve ödeme gücüne göre 6 bölüme ayrılmaktadır.

Sınıf I: Bekâr kişiler için geçerlidir. II., III. veya IV. vergi sınıfına girmemek koşuluyla dul veya evli olanlar da bu kategoriye dahil olabilecektir.

Sınıf II: Bekâr bir ebeveyn olup, çocuk veya çocuklarıyla yalnız yaşayan ve çocuk yardımı ve/veya diğer devlet yardımlarına hak kazananlar için geçerlidir.

Sınıf III: Her iki eşin Almanya’da birlikte yaşaması ve bir eşin ücretli olması durumunda, talep üzerine evli çalışanlara veya diğer eş maaşlı olarak çalışıp Sınıf V altında bir kategoride yer almayı tercih etmesi halinde uygulanmaktadır.

Sınıf IV: Birlikte yaşayan ve bunlardan biri için Vergi Sınıfı III veya V’yi seçmemiş evli çalışanlar için geçerlidir.

Sınıf V: Eşi Vergi Sınıfı III kapsamında sınıflandırılan bir vergi mükellefi için geçerlidir.

Sınıf IV: Birden fazla işi olan ve diğer işlerden para kazanan kişilere sunulan ve isteğe bağlı bir sınıftır.¹³

Almanya’da da ülkemizde olduğu gibi gelir vergisi uygulamasında artan oranlı tarife yapısı benimsenmiştir. Buna göre 2021 yılı için bireysel gelir vergisi tarifesine aşağıda yer verilmiştir.

¹² Gelir İdaresi Başkanlığı. “Ücret Geliri Elde Edenler İçin Vergi Rehberi, Şubat 2021.” (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2021/2021_ucretgelirrehber.pdf). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2021.

¹³ Paying Taxes in Germany. (<https://www.howtogermany.com/pages/germantaxes.html#individual>). Erişim Tarihi: 25 Ekim 2021.

Tablo 5: Almanya'da Yıllık Gelir Vergisi Tarifesi (2022)

Matrah (€: Euro)	Oran
0 ila 9.984 €	% 0
9.985 ila 58.596 € arasında	% 14-42* arasında artan oranlar
58.597 ila 277.825 €	%42
277.826 € üzerinde	%45

* Geometrik artan oranlılık söz konusudur.

Kaynak: Wikipedia¹⁴

Almanya'da ödenmesi gereken vergi tutarı, vergi sınıfına bağlı olarak değişmekte ve vergi sınıfı, işverenden alınan ücret bordrosunda gösterilmektedir. Bu bağlamda Tablo-5'de görüldüğü üzere 2022 yılında Almanya'da ücret geliri elde eden bireylerin 9.984,00 Euro 'ya kadar olan kazançları gelir vergisine tabi tutulmamaktadır. Bahsi geçen tutar, evli çiftlerin yıllık vergi beyanamesi vermesini gerektiren bir niteliğe sahipse 19.968,00 Euro olarak uygulanmaktadır.¹⁵

Tarifede ikinci dilim doğrusal artan oranlı bölge olarak isimlendirilmektedir. Bu dilimde oran %14'den % 42'ye kadar artış göstermektedir. Ancak burada önem arz eden husus matrahta meydana gelen artış, uygulanacak oranı da belirlenen aralıkta değişikliğe uğratmaktadır. Buna ilişkin hesaplama matematiksel bir formül yardımı ile yapılmaktadır.¹⁶ Bir başka deyişle, ikinci dilime denk gelen tutarlara ilişkin hiç bir zaman düz oran uygulanmamaktadır. Üçüncü ve dördüncü dilimler ise sabit oran olarak kabul edilmektedir.

Almanya'da ücretler üzerinden gelir vergisinin yanı sıra, dayanışma vergisi ve kilise vergisi de

alınmaktadır. Dayanışma vergisinin oranı % 5,5'dir. Bu vergi hesaplanan gelir vergisine % 5,5'lik oranın uygulanması ile bulunmaktadır. Örneğin tarife göre hesaplanan gelir vergisi tutarı 10.000 Euro çıkması halinde 550 Euro'da dayanışma vergisi hesaplanacaktır. Dayanışma vergisi, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra yürürlüğe konan ve Doğu Almanya'nın yeniden inşası için getirilen bir vergidir. Ancak zamanla bu verginin Körfez Savaşı'nın (Çöl Fırtınası Operasyonu) maliyeti, doğu ve güney Avrupa ülkelerine yönelik sağlanacak destekler için de kullanıldığı ifade edilmiştir. Kilise vergisi ise dayanışma vergisi niteliğine sahiptir. Buna göre, kilise üyelerinin ödedikleri gelir vergisi tutarı üzerinden % 8 veya % 9 oranında hesaplanan vergiyi ifade etmektedir. Bu vergi ise 19 uncu yüzyılda dini mülklerin finansmanını temin amacıyla çıkarılmıştır.¹⁷

2.2- İngiltere'de Ücret Vergilendirme Sistemi

İngiltere'de bireysel vergilendirme yönünden, elde edilen ücret gelirleri gelir vergisinin konu-

¹⁴ Einkommensteuer (Deutschland). ([https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_(Deutschland))). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

¹⁵ Germany Individual - Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/germany/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 25 Ekim 2021.

¹⁶ Einkommensteuer (Deutschland). ([https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_(Deutschland))). Erişim Tarihi: 25 Ekim 2021.

¹⁷ Serdar ÇİÇEK. "Ücret Üzerindeki Mali Yükümlülüklerin İncelenmesi: İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya". Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. Cilt: 4. Yıl: 4. Sayı: 10. 2015. s. 121.

suna girmektedir. Bu noktada ücret gelirleri üzerinden kaynakta kesinti (stopaj), ödemeyi yapan kurumca gerçekleştirilerek vergi dairesine aktarılmaktadır. İngiltere’de bu sisteme; kazandıkça öde anlamında gelen “PAYE” (Pay As You Earn) ismi verilmiştir. Sistem Birleşik Krallık ve Avust-

ralya’da uygulanmaktadır.¹⁸

İngiltere’de mali yıl 6 Nisan ile başlayıp izleyen yıl 5 Nisan tarihi ile son bulmaktadır. Bu bağlamda 06.04.2020-05.04.2021 döneminde uygulanan gelir vergisi tarifesine Tablo-6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: İngiltere’de Yıllık Gelir Vergisi Tarifesi (2020-2021)

Matrah (£: Sterlin)	Oran (2020)
0 ila £ 37.500	20% (standart oran)
£ 37.501 ila £ 150.000 arasında	40% (daha yüksek oran)
£ 150.000 üzerinde	45% (ek oran)

Kaynak: Government¹⁹

İngiltere’de en az geçim indirimi uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulama kapsamında vergi tarifesine göre yapılacak hesaplama öncesinde her vergilendirme dönemi için yeniden belirlenen kişisel ödenek (personal allowance), brüt ücretten indirilerek gelir vergisi hesaplanmaktadır. 2020-2021 mali yılı için belirlenen indirim tutarı £ 12.500’dir. Örneğin bireyin yıllık vergilendirilebilecek gelirinin £ 35.000 olması halinde £ 12.500’lik kişisel ödenek düşüldükten sonra £ 22.500 üzerinden standart orana (% 20) göre vergilendirme işlemi gerçekleştirilmektedir. Vergilendirilebilir gelirin yıllık tutarının £ 100.000 üzerinde olması

halinde, kişisel ödenek £ 100.000 üzerinde gerçekleşen her 2 £ için 1 £ düşer. Bu durum, gelirin £ 125.140 veya üzerinde gerçekleşmesi halinde, kişisel ödeneğin sıfırlanacağı anlamına gelir.

Tablo-7’de ise 2021-2022 mali yılında uygulanan tarifeye yer verilmiştir. Buna göre yapılan düzenleme ile en az geçim indirimine kadar olan tutarın % 0 oranında vergi dilimine tabi tutulduğu, aşan kısmın ise tutarına göre ilgili dilimlere göre vergilendirileceği anlaşılmıştır. Bahsi geçen yılda en az geçim indiriminin (kişisel ödenek) £ 12.570 olarak dikkate alındığı görülmüştür.

Tablo 7: İngiltere’de Yıllık Gelir Vergisi Tarifesi (2021-2022)

Matrah (£: Sterlin)	Oran
£ 12.570’ne kadar	0% (kişisel ödenek)
£ 12.571 ila £ 50.270	20% (standart oran)
£ 50.271 ila £ 150.000 arasında	40% (daha yüksek oran)
£ 150.000 üzerinde	45% (ek oran)

Kaynak: Government²⁰

¹⁸ Pay As You Earn Tax. (https://en.wikipedia.org/wiki/Pay-as-you-earn_tax). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.

¹⁹ Income Tax rates and Personal Allowances (Previous Tax Years). (<https://www.gov.uk/income-tax-rates/previous-tax-years>). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.

²⁰ Income Tax rates and Personal Allowances (Current Rates and Allowances). (<https://www.gov.uk/income-tax-rates>). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.

Tablo 3 ve 4 incelendiğinde İngiltere’de oranların yüksekliği ve dilimler arası genişliğin dikkat çekici olduğu görülmektedir. Standart oran ile ek oran arasında % 25 gibi yüksek bir oran farkı olduğu düşünüldüğünde vergi yükünün ağır olduğu izlenimi oluşmaktadır. Ancak % 45 oranının yüksek bir matrahın üzerinde geçerli olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

2.3- İspanya’da Ücret Vergilendirme Sistemi

İspanya’da kişilerin elde ettiği gelirlerin vergilendirilmesi, özerk topluluklara göre değişiklikler gösterebilmektedir. Bu durum uluslararası sözleşme ve rejimlere uygun şekilde sürdürülmektedir. Bahsi geçen özerk topluluklar; Aragona, Asturias, Balear Adaları, Bask Bölgesi, Endülüs, Ekstremadura, Galiçya, Kanarya Adaları, Kantabria, Kastilya-La Mancha, Kastilya ve Leon, Katalonya, La Rioja, Madrid, Murcia, Navarra, Valensiya’dır. Özerk iller ise Ceuta ve Melilla’dır.²¹

İspanya’da gelir vergisine ilişkin sistem ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi; İspanya’da ikamet eden ve vergilendirmeye konu gelir elden (dünya çapındaki gelirleri üzerinden) bireyler için kişisel gelir vergisi (Personal Income Tax, PIT)’dir. İkincisi ise İspanya’da yerleşik olmayan ve vergilendirmeye konu gelir elden (sadece İspanya’da elde edilen gelir üzerinden) bireyler için gelir vergisi (Non-Residents’ Income Tax, NRIT)’dir. Bu bağlamda İspanya’da gelir elde eden kişiler PIT veya NRIT kapsamında vergi ödemekle yükümlüdürler.

PIT sistemi; amaçları yönünden genel vergilendirilebilir gelir ve vergilendirilebilir tasarruf geliri olarak ikiye ayrılmaktadır. Vergilendirilebilir tasarruf gelirleri; şirketlerden elde edilen temettü gelirleri, mükellefin kendi sermayesinin üçüncü kişilere devredilmesinden elde edilen faiz

ve diğer gelirler (istisna olarak, ilişkili bir şirkete devredilen sermaye, ilgili şirketin özsermayesinin üç katını aştığında, fazlalığa tekabül eden faiz, genel vergilendirilebilir gelir olarak vergilendirilir.), hayat ve maluliyet sigortasından elde edilen gelirler, varlık transferlerinden elde edilen sermaye kazançları olarak sayılabilmektedir.

Genel vergilendirilebilir gelirler ise; tasarruf vergisine tabi olmayan tüm gelirler, varlık transferlerinden elde edilmeyen sermaye kazançları (piyango ödülleri gibi), kanunla belirlendiği şekilde gelir tahsisleri, atıflar veya emsaller, mükellefin kendi sermayesinin, sermayesinin ilgili şirketin öz sermayesinin üç katını aşması halinde ve fazlasına tekabül eden kısmı için ilgili bir şirkete devredilmesinden elde edilen faiz ve diğer gelirler şeklinde sayılmaktadır.

NRIT sistemine göre, bir işyeri aracılığıyla elde edilmeyen gelirler (income not obtained through a permanent establishment (PE)), vergiye tabi gelirin her bir bireysel gelirin toplamı üzerinden veya kısmi tahakkuku üzerinden vergilendirilir. Bu, sistemde zararlardan kara mahsup edilememektedir.

Genel vergilendirilebilir gelir için, artan oranlı vergi oranları uygulanır (bunlar, eyalet tarafından onaylanan geçerli oran ile İspanya’nın her bir özerk topluluğu tarafından kendi artan oranlı vergi oranı ölçeklerinde onaylanan geçerli oranın toplamıdır). Vergi yükümlülüğü bu nedenle bir özerk topluluktan diğerine farklılık gösterebilir.²²

Aşağıdaki tabloda 2021 yılında genel vergilendirilebilir gelir için uygulanan gelir vergisi dilimlerine yer verilmiştir. Öte yandan bu durum yukarıda bahsi geçen özerk topluluklarda farklılıklar gösterebilmektedir. NRIT sisteminde ise, konusuna göre % 24 veya % 19 gibi genel bir oran uygulanmaktadır. Tablo-8’de 2021 yılı için İspanya’da yıllık gelir vergisi tarifesine yer verilmiştir.

²¹ Serdar ÇİÇEK. *a.g.m.* s.121.

²² Spain Individual - Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/spain/individual/taxes-on-personal-income>). Erişimi Tarihi: 08 Aralık 2021

Tablo 8: İspanya’da Yıllık Gelir Vergisi Tarifesi (2021)²³

Vergiye Tabi Gelir (EUR)	Vergi Oranı (%)
0,00 - 12.450,00	19
12.451,00 - 20.200,00	24
20.201,00 - 35.200,00	30
35.200,00 - 60.000,00	37
60.001,00 - 300.000,00	45
300.001,00 ve Fazlası	47

Kaynak: PWC.

İspanya’da en az geçim indirim sistemi, Türkiye’de ki uygulamaya benzer şekilde vergiden indirim sistemi olarak uygulanmaktadır. Buna göre brüt ücret üzerinden yapılan indirimler neticesinde belirlenen matraha gelir vergisi tarifesi uygulanmakta ve ortaya hesaplanan bir vergi çıkmaktadır. Bulunan bu vergi üzerinden kişisel indirimler düşülmektedir. İndirimler kişinin medeni durumu ve yaşına göre değişiklik göstermektedir. İspanya’da yıllık kişisel indirim tutarı 5.550,00 Euro’dur. Evli bir çift için bu rakam 3.400,00 Euro olarak uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk sayısına bağlı olarak, her bir çocuk için indirim tutarları bulunmaktadır. 1. çocuk için yıllık 2.400,00 Euro, 2. çocuk için yıllık 2.700,00 Euro, 3. çocuk için yıllık 4.000,00 Euro, sonrasındaki her çocuk için yıllık 4.500 Euro indirim uygulanmaktadır. Öte yandan, bakmakla yükümlü olunan 65 yaşından büyük kişiler için ilave 1.150,00 Euro, 75 yaşında büyük kişiler için ise 1.400,00 Euro indirim imkanı bulunmaktadır.²⁴

İspanya’da uygulanan gelir vergisi oranı, Almanya ve İngiltere ile kıyaslandığında daha yüksek bir orana ulaştığı görülmektedir. Öte yandan tarifede meydana gelen artış, diğer iki ülkeye nazaran daha fazla ara basamak olması şeklin-

de tezahür etmektedir. Bu yönüyle daha adil bir sistem imajı çizmekle beraber oranın daha yüksek seviyeye ulaşması aleyhte bir durum teşkil etmektedir. Ayrıca en az geçim indirimi, İspanya ile kıyaslanan iki ülkede matrahtan indirim olarak gerçekleşirken, İspanya’da vergiden indirim söz konusudur. Bu da ücretlilerin İspanya’da daha yüksek seviyede vergilendirilmesini sağlayan bir diğer nedendir.

2.4- ABD’de Ücret Vergilendirme Sistemi

Federatif devlet örgütlenmesinin benimsendiği Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD), eyaletler arası uygulama farkları olsa da federal devlet tarafından tahsile konu olan bir gelir vergisi mevcuttur. Buna göre sistemin temeli herkesin beyanname vermesi üzerine kuruludur. Mükellefçe elde edilen geliri oluşturan unsurlar toplanmaktadır (all income). Bu gelirden, gelirin konusuna girmeyen hususlar (istisna ve muafiyetler) düşülmekte ve brüt gelire (gross income) ulaşılmaktadır. Ortaya çıkan bu rakamdan, kanunlarca belirlenen belirli harcamalar (certain items) yine belirlenen sınırlamalar ölçüsünde indirim konusu yapılmaktadır. Böylelikle ayarlanmış brüt gelire (adjusted gross income) ulaşı-

²³ Spain Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/spain/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 15 Kasım 2021.

²⁴ European Taxation Database. Spain Personal Income Tax. (https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=235/1609455600#footnotelink6). Erişim Tarihi: 15 Kasım 2021.

lır. Son olarak bahsi geçen tutardan en az geçim indirimine ilişkin tutarın düşülmesi ile matraha (taxable income) ulaşılmaktadır. Matrah cari vergi oranları ölçüsünde vergilendirilmektedir.

ABD vergilendirme sisteminde ücretliler de beyanname vermektedir. Buna göre ücretlilere işverenlerce yapılan ödemelerden vergi kesintisi yapılmakta ve ücretlilerin vereceği yıllık beyanname bu vergiler mahsup edilebilmektedir. Böylelikle ödenecek vergi ve vergi iadesine ilişkin alacak gündeme gelmektedir. Beyanname üzerinde toplam gelirden düşülebilecek harcamalar şunlardır; ticarî ve işle ilgili giderler (trade and business deductions), çalışanlara yönelik bazı ticari ve iş giderleri (örneğin; mesleki eğitim ve yetiştirme giderleri, sanatla faaliyet gösterenlerin giderleri, ordu personelinin bazı giderleri, ilköğretim öğretmenlerinin bazı giderleri gibi), emlak alım-satım ya da takas zararları (losses from sale or exchange of property), kiralama işlemleri ve gayrimaddi haklara yönelik giderler, kiracıların yapmış olduğu giderler, kendi işinin sahibi olanların emeklilik, sigorta ödemeleri, emeklilik tasarruflarına yönelik ödemeler, fonlardan zamanından önce çekilen bedeller, açışlandırma giderleri, taşınma harcamaları, eğitim borçlanmalarına (kredi) yönelik faiz ödemeleri, yükseköğrenim harcamaları, sağlık harcamalarıdır. Bahsi geçen harcamaların düşülmesi ile

hesaplanan gelire (ayarlanmış brüt gelir) ulaşılmaktadır. Bu noktada Gelir Vergisi Kanunu (Internal Revenue Code) mükelleflere matraha (taxable income) ulaşmaları için iki çeşit indirim mekanizması daha sunmaktadır. Bunlar ayrıştırılmış indirim (itemized deduction) ve standart indirimdir (standard deduction). Bahsi geçen indirimlerden bir tanesi mükellefçe seçilerek yıllık beyanname ilgili indirimin/indirimlerin matrahtan düşülebilmesi sağlanmaktadır.

Ayrıştırılmış indirim; tıbbi tedavi ve dış tedavi harcamaları, federal ve eyalet vergileri, emlak vergileri, konut kredisi faiz ödemeleri, bağışlar, yaralanma veya hırsızlık kayıpları gibi kalemlerden oluşmaktadır. Bu tutarlar konusuna göre değişiklik göstermektedir. Örneğin sağlık giderleri ayarlanmış brüt gelirin % 7,5'ini, federal ve eyalet vergi ödemeleri toplam ödenen 10.000,00 USD (evli veya ayrı beyanname veriyorsanız 5.000,00 USD'yi) yıllık vergiyi aşamayacağına dair sınırlar mevcuttur.²⁵

Standart indirim, en az geçim indirimi olarak kabul edilen sistemdir. Bu bağlamda en az geçim indirimi sadece beyanname veren mükelleflerin faydalanabildiği bir imkândır. 2021 yılı, en az geçim indirimi tutarlarına Tablo-9'da yer verilmiştir. Mükelleflerde vergi beyanamesi verildiği esnada, beyannamenin 12 inci satırında durumlarına uygun tutar düşülebilmektedir.

Tablo 9: ABD 2021 Yılı En Az Geçim İndirimi

Beyanname Türü	2021
Bekar	\$12.400
Hane Halkı Başı (Head of Household)	\$18.650
Ortak Beyanname Veren Evliler	\$24.800
Ayrı Beyanname Veren Evliler	\$12.400
Boşanmış Eşler	\$24.800

²⁵ What Is an Itemized Deduction? William Perez, Margaret James. (<https://www.thebalance.com/itemized-deductions-3192880>). Erişim tarihi: 16 Kasım 2021.

En az geçim indirimi, mükellefin 65 yaş üstü veya görme engelli olması halinde ek indirim imkanı sağlamaktadır. Buna göre bahsi geçen indirim evli mükelleflerin her biri için 1.300,00 USD, evli olmayan bireyler için ise 1.650,00 USD olarak faydalanılabilmektedir.²⁶

Yukarıda bahsi geçen indirimler arasından mü-

kellefin durumuna uygun olan tutarlar düşüldükten sonra, beyan edilecek matraha ulaşmaktadır. Bu noktada ABD vergi sisteminde matraha uygulanacak vergi dilimlerine denk gelen oranlar ve bunlara ilişkin rakamlar kişinin medeni durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Tablo-10'da bahsi geçen hususlara yer verilmiştir.

Tablo 10: ABD Yıllık Gelir Vergisi Tarifesi (2021)²⁷

Vergilendirilebilir Gelir (USD)				Vergi Oranı (%)
Bekar	Ortak Beyanname Veren Evli Çiftler	Ayrı Beyanname Veren Evli Çiftler	Hanehalkı Vergi Mükelleflerinin Sorumlusu	
0,00 - 9.950,00	0,00 - 19.900,00	0,00 - 9.950,00	0,00 - 14.200,00	10
9.951,00 - 40.525,00	19.901,00 - 81.050,00	9.951,00 - 40.525,00	14.201,00 - 54.200,00	12
40.526,00 - 86.375,00	81.051,00 - 172.750,00	40.526,00 - 86.375,00	54.201,00 - 86.350,00	22
86.376,00 - 164.925,00	172.751,00 - 329.850,00	86.376,00 - 164.925,00	86.351,00 - 164.900,00	24
164.926,00 - 209.425,00	329.851,00 - 418.850,00	164.926,00 - 209.425,00	164.901,00 - 209.400,00	32
209.426,00 - 523.600,00	418.851,00 - 628.300,00	209.426,00 - 314.150,00	209.401,00 - 523.600,00	35
523.601,00 ve Fazlası	628.301 ve Fazlası	314.151 ve Fazlası	523.601,00 ve Fazlası	37

Kaynak: PWC.

3- ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER

3.1- Türkiye'de Ücretin Vergilendirilmesine İlişkin Hususlar

Gelir İdaresi Başkanlığınca (GİB) yayınlanan 2020 faaliyet raporunda, genel bütçe vergi ge-

lirleri tahsilatına ilişkin veriler bulunmaktadır. Tablo-11'de bahsi geçen verilerden Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisini ilgilendiren kısımlara yer verilmiştir.

²⁶ Standard Tax Deduction: What Is It? Beverly Bird, Margaret James (<https://www.thebalance.com/standard-deduction-3193021>). Erişim tarihi: 15 Kasım 2021.

²⁷ United States Personal Income Tax Rates (<https://taxsummaries.pwc.com/united-states/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 17 Kasım 2021.

Tablo 11: Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilatına İlişkin Rakamlar (2019-2020)²⁸

GELİRİN ÇEŞİDİ	2019 (BİN TL)	2020 (BİN TL)
GELİRİN TOPLAMI	820.148.186	983.069.869
<i>GELİR VERGİSİ</i>	207.849.896	203.958.768
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	9.263.979	9.611.758
- Basit Usulde Gelir Vergisi	204.849	232.478
- Gelir Vergisi Tevkifatı	195.591.096	190.969.090
- Gelir Geçici Vergisi	2.789.972	3.145.443
<i>KURUMLAR VERGİSİ</i>	87.528.217	112.862.020
- Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	6.652.123	3.832.979
- Kurumlar Vergisi Tevkifatı	455.465	542.846
- Kurumlar Geçici Vergisi	80.420.629	108.486.195
<i>KDV</i>	270.152.809	323.989.958
<i>ÖTV</i>	148.196.353	209.090.371
<i>BSMV</i>	22.689.003	27.108.548
<i>DAMGA VERGİSİ</i>	19.190.879	21.299.671
<i>HARÇLAR</i>	24.712.776	31.253.583
<i>GÜMRÜK VERGİSİ</i>	17.554.603	26.418.246

Kaynak: GİB.

Tablo-11’de yer alan verilere göre 2019 yılında toplam 820.148.186.000 TL, 2020 yılında 983.069.869.000 TL bütçeye intikali sağlanan gelir tahsilatı yapılmıştır. Tabloda yer alan gelir kalemlerinin tür ve tutarları incelendiğinde, bu kalemlerin toplamının her iki yıl için de tahsilatı yapılan gelire oranının %97 seviyelerinde gerçekleştiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile tabloda yer almayan gelir türlerinin, ilgili yıllarda devletin gelir tahsilatının %3’ü seviyelerine denk gelmektedir. Toplam gelirler içerisinde, Gelir Vergisi tahsilatının 2019 yılında 207.849.896.000 TL ile %25,34, 2020 yılında 203.958.768.000 TL ile %20,75 oranında gerçekleştiği görülmüştür.

Öte yandan Kurumlar Vergisi tahsilatının, toplam gelirler içerisindeki payının ise 2019 yılında 87.528.217.000 TL ile %10,67 oranında, 2020 yılında 112.862.020.000 TL ile %11,48 oranında gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Yine GİB tarafından hazırlanan aynı raporda muhtasar beyannamelerin 2020 dönemi gelir türlerine göre dağılımına yer verilmiştir. Bu bağlamda Tablo-12’de ücret geliri elde eden bireyler üzerinden gerçekleştirilen vergi kesintileri gösterilmiştir. Raporun bahsi geçen bölümünde muhtasar beyannamelerde yer alan gelir toplamının 164.805.686.085,00-TL olduğu görülmüştür.

²⁸ Gelir İdaresi Başkanlığı. “Gelir İdaresi Başkanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu”. (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2020/2020_faaliyet_raporu.pdf) Erişim tarihi: 12 Ekim 2021.

Tablo 12: Muhtasar Beyannamelerin Gelir Türlerine Göre Dağılımı (2020)²⁹

TÜR KODU	AÇIKLAMA	KESİNTİ	(%)
011	Asgari Ücretli (GVK.Mad.94-1)	20.223.722.793	12,27%
012	Diğer Ücretler ile Ücret Sayılan Ödemeler (GVK.Mad.94-1)	90.667.507.461	55,01%
302	Hizmet karşılığı alınan paralar, maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun	5.320.648.789	3,23%
	TOPLAM	116.211.879.043	70,51%

Kaynak: GİB.

Tablo-12’de muhtasar beyannamelerde yer alan ve ücretler üzerinden yapılan gelir vergisi kesintilerinin 2020 yılında 116.211.879.043,00-TL olduğu bunun da toplam muhtasar beyannamelerde yer alan vergi kesintisi toplamının % 70,51’ine denk geldiği görülmektedir. Bu demek oluyor ki ücretlilerden kesinti yoluyla yapılan vergi kesintisi 2020 yılında kurumlarca ödenen kurumlar vergisinden fazladır. Öte yandan Tablo-11’de yer alan, tahsil edilen gelir vergisinin kendi içerisindeki dağılımına baktığınızda da yine kesinti yoluyla tahsil edilen verginin, beyan usulü üzerinden tahsil edilen gelir vergisine kıyasla muazzam bir büyüklüğe ulaştığı görülmüştür. Bu verilerden; Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi gibi kazancın vergilendirildiği ülkemiz sisteminde, devletçe alınamayan verginin yükü ücretliler üzerinde kaldığı görülmektedir. Zira gerek kurumlar vergisi mükelleflerinin gerekse de ücret dışındaki diğer 6 gelir unsurunun vergilendirilme yöntemi safi kazanç iken ücretliler gayri safi kazanç üzerinden vergilendirilmektedir. Diğer bir anlatımla ücret geliri elde edenler hasılat üzerinden (brüt ücret üzerinden), diğer sayılan mükellefler ise

kar (hasılattan gider/maliyetler düşülmüş hali) üzerinden vergilendirilmektedir. Bu durum vergilendirme adaletsizliğini en tepe noktaya ulaştırmıştır. Her ne kadar dilim usulüne yönelik vergilendirme sistemi maliye literatürünün en adil uygulamalarından biri olmasına karşın ücretin vergilendirmesine yönelik ortaya çıkan bu tutarsızlık göz ardı edilemez büyüklüktedir.

3.2- AGİ Sistemindeki Aksaklıklar, Yenilikler, Öneriler ve Değerlendirmeler

Ücretin vergilendirilmesindeki bir diğer eleştiri konusu AGİ sistemidir. 1985 yılından beri uygulanmakta olan vergi iadesi sistemi kaldırılmış ve yerine 04.04.2007 tarih ve 26483 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “5615 sayılı Gelir Vergisi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında 193 sayılı GVK’nın 32 inci maddesine eklenen günümüz AGİ sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Sistemin detaylarına çalışmanın birinci bölümünde yer verilmiştir. Buna göre ücret geliri elde eden mükellefin ailevi durumu neticesinde hesaplanan oran, ilgili dönem aylık brüt asgari ücret ile çarpılmaktadır. Bulunan rakam ise ilgili yılda uygulanan gelir vergisi birinci dilimine denk

²⁹ Gelir İdaresi Başkanlığı. “Gelir İdaresi Başkanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu”. (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2020/2020_faaliyet_raporu.pdf). Erişim tarihi: 12 Ekim 2021.

gelen gelir vergisi oranı (%15) ile çarpılmakta ve kişinin bordrosuna yansıtılacak tutara ulaşmakta ve hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilmektedir. Öte yandan 25 Aralık 2021 tarih ve 31700 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3 üncü maddesi ile AGİ uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır. Bakıldığında 2021 yılı verileriyle ücretliye aylık bazda 268,31-TL ile 456,13-TL aralığında değişkenlik gösteren tutarda vergi avantajı sağlayan bu sistemin çağın ihtiyacını karşılayacak seviyede olmadığı görülmüştür. Ancak burada sistemin kaldırılması mı yoksa ücretliler lehine revize edilmesi mi gerçek faydayı sağlayacaktır, etraflıca değerlendirilmelidir. Esasında AGİ sisteminin eskiden uygulanan vergi iade sistemi yerine geldiği düşünülürse bu sisteminin tekrar modern şartlara göre revize edilerek gündelik hayatta yerini almasının isabetli olacağı düşünülmektedir. Zira ücretli tarafından mal/hizmet alımı esnasında yüklenilen (ödenen) KDV'nin yansıtılabileceği bir mekanizma bulunmamaktadır. İşte uygulanacak yeni AGİ sisteminin bu noktaya katkısı olabilecektir. Tarafımızca önerilen yeni AGİ sistemi veya diğer adıyla vergi iade sisteminin geçmişe nazaran günümüz şartlarında uygulanabilmesini kolaylaştıran yegane unsur teknolojik gelişimdir. Hatırlanacağı üzere vergi iade sisteminden vazgeçilmesindeki etkilerden en önemlisi gerçek bir ticari ilişkiye dayanmayan belge temini idi. Bugün küreselleşen dünya ile teknolojik imkanlar sayesinde bu olumsuz etki bertaraf edilebilip daha hakkaniyetli bir uygulama geliştirilebilecektir. Şuan kullanılmakta olan e-arşiv fatura ve e-fatura elektronik ortamda düzenlenmektedir. Ücret geliri elde eden bir bireyin gerçekleştirdiği alışveriş neticesinde T.C. kimlik numarasına hitaben düzenlenen e-arşiv faturası ile birey tarafından yapılan harcamalar adına kayıtlı e-devlet sistemi ile entegre edilebilecektir. Buraya aktarılan veriler sayesinde

de ücret geliri elde eden birey, bağlı bulunduğu şirket/işletme/kuruma başvurarak ücret bordrosu düzenlenirken sisteme aktarılan KDV toplamının dikkate alınmasını talep edebilecek ve AGİ tutarı yerine buradan elde edilen vergi iade tutarı dikkate alınabilecektir. Haliyle her sistemin üzerinde detaylarının çalışılması gereken noktalar bulunmaktadır. Bu sistemde de bireyin alışverişe konu işlemini iptal/iade etmemiş olması, e-arşiv fatura ve/veya e-faturanın kesinleşmiş olması gibi teknik kriterler getirilmesi gerekmektedir. Bu husus eski AGİ sisteminde olduğu gibi belirli sınırları aşamayacak ve devletçe belirlenen sektörlerden yapılan alışverişlerden alınan belgeleri kapsayacaktır. Örneğin ücretli tarafından alınan mal/hizmetler bağlamında yukarıda bahsi geçen ilgili aydaki faturalarda yer alan KDV tutar toplamı, ilgili ay asgari ücret matrahının % 18'ini aşamayacaktır. Bu sistemin tekrar hayatımızdaki yerini alması, temel ihtiyaç kalemlerinde yer alan KDV'nin varlığı devam ettiği sürece elzem bir hadisedir. Zira yukarıda bahsedildiği gibi; ücretli, ödediği KDV'nin nihai tüketicisi olsa dahi bu bakış açısı böyle devam etmeli midir?

Çalışmanın 2. bölümünde yer alan ülke örneklerinde, ücret gelirinin belirli bir kısmına kadar olan tutarın vergilendirilebilir matrah olarak dikkate alınmadığı (Almanya'da 9.984 Euro'ya kadar, İngiltere'de 12.570,00 £'ne kadar % 0 vergi oranı) veya hesaplanan vergi üzerinden kişinin medeni ve ailevi durumuna göre indirim (İspanya'da yıllık kişisel indirim tutarı 5.550,00 Euro, ABD'de bekarlar için 12.400 USD) uygulandığına yer verilmiştir. Ülkemiz özelinde AGİ uygulaması buna benzer bir nitelik taşımakla beraber 2020 yılı ülkemiz gelir vergisi birinci dilim matrahına denk gelen tutarın (22.000,00-TL) yaklaşık %15'i ile %25'i aralığında yıllık AGİ tutarı (3.219,72 - 5.473,56) ücretliler lehine hesaplanmakta ve bordrolarına yansıtılmaktadır. Ülkemiz AGİ sistemi daha çok İspanyol modeline benzese de etkinlik yönünden yetersiz olduğu açık or-

tadadır. Zira 2021 yılı için İspanya’da uygulanan en az geçim indirimi tutarının 1. gelir vergisi dilimine oranı yaklaşık %44’üne (5.500/12.450) denk gelmektedir. Bu noktada çalışmanın önceki bölümlerinde yer verildiği üzere asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi tüm ücretler açısından istisna tutarı haline getirilmiş ve AGİ uygulaması kaldırılmıştır. Atılan bu adımın ne derece verimli olacağını, uygulama sonuçlarını gördükçe anlayabileceğiz. Ancak şu unutulmamalıdır; bir ülkede yıl içerisinde kurumlar vergisi üzerinden (kurum geçici vergi dahil) tahsil edilen vergi toplamın, ücretler üzerinden kesilen gelir vergisi toplamından az, denk veya yakın olması halinde gelir vergisi istisnası ve AGİ sisteminin kaldırılmasının bir etkinliği olmadığı sonucuna ulaşılabilecektir. Öte yandan yapılacak düzenlemeler ile ücret geliri elde eden bir bireyden daha az vergi alınması, bireyin bu kazancını tüketim ve/veya tasarrufa yönlendirmesini sağlayacak ki bu da makroekonomik veriler üzerinde etkisini gösterecektir.

Ülkemiz ücret vergilendirme sistemi sosyal yönden de yetersizlik göstermektedir. Örneğin İspanya’da 1. çocuk için yıllık 2.400,00 Euro vergiden indirim tutarı mevcut iken bu durum 2021 yılı 1. Gelir vergisi dilimine ilişkin matrahın yaklaşık %20’si (2.400/12.450) oranında bir çocuk yardımından bahsedilmektedir. İla ve her çocuk için anılan tutardan fazla bir yardım da söz konusudur. Öte yandan ülkemizde 01.07.2021-31.12.2021 döneminde çocuk başına 0-6 yaş grubu için 89,90-TL, diğer yaş grupları için 44,95-TL aylık çocuk yardımı yapılmaktadır. Bu rakam yıllık olarak 1.078,80-TL ile 539,40-TL gibi iki rakama denk gelmektedir ki 2021 yılı 1. gelir vergisi dilimine denk gelen matrahın yaklaşık %4,5 (1.078,80/24.000,00) ve %2,3’üne (539,40/24.000,00) isabet etmektedir. Bu bağlamda ülkemizde çocuk yardımı adıyla yapılan ödemenin ne kadar sembolik olduğu mukayeseli olarak görülmektedir.

3.3- Gayrisafi - Safi Tutar Karmaşası

Ücretin vergilendirilmesindeki bir diğer eleştiri konusu ise safi ve gayri safi tutarın belirlenmesine ilişkindir. Bilindiği üzere 193 sayılı GVK’nın; 40’inci maddesi ticari kazançlar yönünden, 57’nci maddesi zirai kazançlar yönünden, 63 üncü maddesi ücretler yönünden, 68 inci maddesi serbest meslek kazançları yönünden, 74 üncü maddesi gayrimenkul sermaye iratları (GMSİ) yönünden hasıllattan düşülmesine izin verilen giderleri hüküm altına almıştır. 80 inci madde de yer alan değer artış kazançları ve 82 inci madde de yer alan arazi kazançlar yönünden istisna tutarı belirleyerek belirli kısmını vergi dışı bırakmıştır. Bununla beraber 75’inci madde de yer alan menkul sermaye iratlarında ise kimisini tutarına göre değişmeyen sabit bir vergi oranına tabi tutarken kimisini de beyanname verilmesi halinde beyannameye intikaline yönelik vergilendirme politikası gütmüştür. Bu noktada ticari kazançlar, zirai kazançlar, serbest meslek kazançları (SMK) gibi bir faaliyete konu işlemler için çeşitli gider imkanları tanınmış bu durum GMSİ yönünden elde edilen kazançlar için de desteklenmiştir. Ancak ücretliler için sunulan ve matrahtan düşülmesine imkan veren hususlar çalışmanın 1’inci bölümünde açıklanarak ne kadar sınırlı (sigorta primi, engellik indirimi, AGİ ve çocuk yardımı) olduğuna yer verilmiştir.

Satın alma konu bir konutun 4 gelir unsuru (ticari, zirai ve mesleki kazanç ile GMSİ) için vaziyeti kıyaslamalı olarak ele almakta fayda bulunmaktadır. Örneğin 500.000,00-TL değerinde bir konutun satın alındığını varsayalım. Bu konutu ticari kazanç erbabının bilançosuna intikal ettirmesi (aktifine kaydetmesi) halinde 333 VUK Genel Tebliği uyarınca 50 yıl üzerinden (aktife intikal ettirilen tutarın %2’si) hesaplanan amortisman tutarını konut elden çıkarılmadığı sürece her yıl dönem kazancından düşülebilmektedir (193 sayılı GVK 40/7 nci maddesi). Bunun yanı sıra aynı konutun kredi ile iktisap edilmesi halinde oluşan

kredi faizi, iktisap edilen yılın sonuna kadar oluşan faizi maliyete intikal ettirerek amortisman yoluyla, izleyen yıllardaki faiz giderlerinin ise seçimlik olarak doğrudan gider veya amortisman yoluyla itfa etmek suretiyle dönem kazancını azaltıcı yönde kullanabilmektedir (163 ve 334 sıra nolu VUK Genel Tebliği ve 187 sıra nolu GVK Genel Tebliği). Konutun iktisabı için ödenen tapu harcı, kullanımı esnasında ödenen emlak vergisi gibi gider kalemleri ise 193 sayılı GVK'nın 40/6 ncı maddesi uyarınca yine dönem kazancından düşülmek suretiyle giderleştirilebilmektedir. Öte yandan konutun ticari amaçlar dışında kullanılmaması (şahsi ve ailevi ihtiyaçlar gibi) gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Zirai işletme esasına göre defter tutan bir zirai kazanç erbabını ele alırsak yukarıda bahsi geçen konutu defterine kaydetmesi halinde 193 sayılı GVK'nın 57/6 ncı maddesi uyarınca 333 VUK Genel Tebliği uyarınca 50 yıl üzerinden (aktife intikal ettirilen tutarın %2'si) hesaplanan amortisman tutarını, konut elden çıkarılmadığı sürece her yıl dönem kazancından düşebilmektedir. Öte yandan konutun zirai amaçlar dışında kullanılmaması (şahsi ve ailevi ihtiyaçlar gibi) gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Serbest meslek erbabı yönünden konuyu ele alırsak; hem ikametgah hem de mesleki faaliyette kullanılmak üzere konut satın alan bir serbest meslek erbabı, bu mülkün bir kısmını iş yeri olarak kullanması halinde 333 VUK Genel Tebliği uyarınca 50 yıl üzerinden (aktife intikal ettirilen tutarın % 2'si) hesaplanan amortisman tutarının yarısını, konut elden çıkarılmadığı sürece her yıl dönem kazancından düşebilmektedir (193 sayılı GVK 68/1 nci maddesi). Konutun iktisabı için ödenen tapu harcı, kullanımı esnasında ödenen emlak vergisi gibi gider kalemleri ise 193 sayılı GVK'nın 68/9 uncu maddesi uyarınca yine dönem kazancından düşülmek suretiyle giderleştirilebilmektedir. Ancak ticari kazançtan farklı olarak konutun hem ikamet hem mesleki amaçlı kullanımında, tapu harcı

ve emlak vergisi gibi işyeriyle ilgili aynı vergilerin giderleştirilmesinde orantılı hesaplama yapılması gerektiği kanaatine sahibiz.

GMSİ yönünden konuyu ele alırsak; kiraya verilmek üzere bir konut satın alan birey bunu kiraya verdiğinde bir gelir elde etmektedir. Bu durum karşısında bireyin yıllık beyanname verirken karşı karşıya olduğu iki çeşit gider yöntemi vardır. Bunlar götürü gider ve gerçek giderdir. Götürü gider de GVK'nu gelir sahibine elde edilen kira geliri üzerinden % 15'i oranında gider düşme imkanı vermekte ve başka giderleri dikkate almamaktadır. Öte yandan gerçek giderde ise; örneğin iktisabı için yüklenilen kredinin borcunun ilgili yıla denk gelen faizi, 5 yıl süreyle iktisap bedelinin % 5'i (193 sayılı GVK 74/4 üncü maddesi), 333 VUK Genel Tebliği uyarınca 50 yıl üzerinden (aktife intikal ettirilen tutarın % 2'si) hesaplanan amortisman tutarı (193 sayılı GVK 74/6 ncı maddesi), iktisap ettiği konutu kiraya verenin kendisinin kirada ikamet etmesi halinde bulunduğu yer için ödenen kira gideri (193 sayılı GVK 74/10 uncu maddesi) gibi bazı kalemler gerçek gider göre GMSİ beyanı verenin hasıllattan düşülecek kalemlerinin bazılarını oluşturmaktadır. Öte yandan 193 sayılı GVK'nın 21'inci maddesinde belirtildiği üzere konutunu mesken olarak kiraya verenlerin, yıllık olarak belirlenen istisna haddi sayesinde kira gelirinin bir kısmı beyan dışı bırakılmaktadır. Yukarıda sayılan hususların tamamının kanuni ve diğer mevzuata ilişkin şartları taşıdığı varsayımı ile gerçekleştiğini belirtmemiz gerekmektedir.

4 gelir unsurunun konut iktisabında dokunduğu noktaları ele aldıktan sonra 5'inci gelir unsuru olan ücretlilere baktığımızda ise yukarıda anılan hiçbir gider imkanının ücretli olarak çalışan bireylere verilmediği görülmüştür. Bu durum gelir vergisinin safilik-gayri safilik sorununu yine karşımıza çıkarmaktadır. Zira anılan gelir unsurlarında konuta ilişkin giderlerin hasıllattan düşülerek matraha ulaşmada sağladığı katkı ortada

iken ücret geliri elde eden bir bireyin bir konut elde ediminde bunların tamamından mahrum olduğu ve hatta onun için gerçekleşen bu giderlerin bordrosu ile hiçbir şekilde ilişkilendirilmediği aşıkardır. Bu hususlara karşın çalışmanın 2.4. bölümünde, ABD’de ücretlilere konut meselesinde verilen imkanlara yer vermiştik. Bunlardan bazıları emlak alım-satım ya da takas zararları, kiralama işlemlerine yönelik giderler, kiracıların yapmış olduğu giderler şeklindedir. Bu giderler, ABD’de bütün ücretlilerin gelirlerinden tevkifat usulü ile vergi kesilse dahi verdiği yıllık beyanname sisteminde bireyin giderlerini oluşturabilmektedir.

Ücretin vergilendirilmesindeki bir diğer eleştirisi konusu ise diğer giderlere ilişkindir. Giyim şekli düzenlemelerle hüküm altına alındığı kamu çalışanlarının bir kısmı için görev aldıkları kurumlarca giyim çeki adı altında devletçe sağlanan giyim yardımı bulunmaktadır. Kurumlarca yapılan anlaşmalar neticesinde (giyim eşyası satan kurum/kuruluşlarla) devlet tarafından temin edilen giyim yardımları (kıyafet çekleri) aynı olarak çalışanın bağlı olduğu idarece kendisine aktarılmış olmaktadır. Ancak bundan faydalanan kurum ve personel sayısı sınırlı olmaktadır. Öte yandan verilen çeklerin ihtiyaç karşılama yönü ise tam bir muammadır. Buna karşın mesleki özen ve itibarı için takım elbise harcaması yaparak görüşmelerinde bu takım elbiseyi giyen (mesleki faaliyetinizin genişliği ile mütenasip olarak bu faaliyetinizin icrasında kullandığınız kendinize ait dış giyim harcamalarınızın serbest meslek kazancınızın tespitinde hasıllattan indirim konusu yapılması mümkün bulunmaktadır.³⁰) bir serbest meslek erbabı (yeminli mali müşavir) için bu gider 193 sayılı GVK’nın 68’inci maddesi kapsamında mesleki gider kabul edilmekte ve

böylece ilgili harcamalar dönem içerisinde gider yazılmak suretiyle gelir vergisi matrahından düşülmüş olmaktadır. Bir yanda mesleki giyim harcamasını giderleştirebilen serbest meslek erbabı diğer yanda herhangi bir giyim çekinden faydalanamayan ve kendisi tarafından finans edilen mesleki giyim giderini ücret bordrosunda gelir vergisi matrahından indirim konusu yapamayan kamu veya özel sektör çalışanı bulunmaktadır. Bu noktada vergilendirmede adaletten söz edilemeyeceği tekraren gözler önüne serilmiştir.

3.4- Kanunlarca Korunan Bazı Kazanç Sahipleri

Ücretin vergilendirilmesindeki bir diğer eleştirisi konusu ise kanunlarca korunan bazı kesimlerdir. Bu bağlamda 17.11.2020 tarih ve 31307 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 15’inci maddesi³¹ ile 193 sayılı GVK’nın 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına (9) numaralı bendinden sonra gelmek üzere yeni bir esnaf muafılığı getirilmiştir. Buna göre; “... (10) *Ayrı bir iş yeri açmaksızın ve sanayi tipi veya seri üretim yapabilen makine ve alet kullanmaksızın oturdukları evlerde imal ettikleri malları internet ve benzeri elektronik ortamlar üzerinden satanlar. Bu bent kapsamında esnaf muafılığından faydalanılabilmesi için Esnaf Vergi Muafiyeti Belgesi alınması, Türkiye’de kurulu bankalarda bir ticari hesap açılması ve tüm hasıllatın münhasıran bu hesap aracılığıyla tahsil edilmesi şarttır. Bankalar, bu bent kapsamında açılan ticari hesaplara aktarılan tutarlar üzerinden, aktarım tarihi itibarıyla %4 (bir ve üzeri işçi çalıştırıldığı durumda %2) oranında gelir vergisi tevkifatı yapmak ve 98 ve 119 uncu maddelerdeki esaslar çerçevesinde*

³⁰ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 23/02/2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16. 01-GVK-68-705 Sayılı Özelgesi.

³¹ 7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021.

beyan edip ödemekle yükümlüdür. İstihdama bağlı indirimli oranın uygulanması için ilgili ayda bir işçinin en az on gün süreyle çalıştırılması gerekir. Bu hasılat tutarı üzerinden ayrıca 94 üncü madde kapsamında tevkifat yapılmaz. Bu bent kapsamında elde edilen hasılatın 220.000 Türk lirasını aşması hâlinde, mükellef izleyen takvim yılı başından itibaren gerçek usulde vergilendirilir ve tekrar bu muafiyetten faydalanamaz.” hükmü getirilmiştir.³²

Getirilen bu düzelemeyen özetle şu husus anlaşılmaktadır; Kanunun belirlediği sınır ve kuralın ölçüsünde evde üretip internet ortamında satışını yapan ve belirlenen banka hesaplarına 2022 yılı itibarıyla 320.000,00-TL³³ yatan bir bireyin hasılatı üzerinden % 4 gelir vergisi tevkifatı yapılacağı (bir ve üzeri işçi çalıştırması halinde % 2 üzerinden 6.400,00-TL gelir vergisi tevkifatı) ve hesaplanan bu 12.800,00-TL gelir vergisi tevkifatının bankalarca kişiler adına GİB'e aktarılacağına hükmedilmiştir. Ancak bu noktada büyük bir hakkaniyetsizlik doğmaktadır. Zira bu seviyede gelir elde eden bir ücretlinin, yani 2022 yılı itibarıyla gelir vergisi matrahı toplam 320.000,00-TL olan bir ücretlinin dilim usulüne göre adına tarh edilen vergi 76.891,84-TL (matrah üzerinden hesaplanan 85.500,00-TL vergiden 8.608,16-TL gelir vergisi istisnası düşülerek bulunan rakamdır) olacaktır. Aynı geliri elde eden iki bireyden birisi adına 12.880,00-TL gelir vergisi tevkifatı yapılırken öteki adına 76.891,84-TL gelir vergisi tevkifatı yapılmasının vergilemede adalet ilkesiyle bağdaşacak bir yönü bulunmamaktadır. Bir diğer kıyas yapılabilecek alan ise kazancı basit usule tabi olan mükelleflerin vergilendirilmesidir. 193 sayılı GVK'nın 47 ve 48 inci maddelerinde basit usule göre vergilendirilmenin sınırları çizilmiştir. Buna göre; mükellefin kendisinin işinde bilfiil ça-

alışması veya bulunması, iş yeri kira olan mükelleflerin yıllık kira bedeli toplam 2020 yılı için büyükşehir belediye sınırları içerisinde 11.000,00-TL'yi, diğer yerlerde 7.000,00-TL'yi aşmaması, ticari, zirai veya mesleki faaliyetler dolayısıyla gerçek usulde gelir vergisine tabi olunmaması gibi genel şartlar mevcuttur. Öte yandan satın aldıkları malları olduğu gibi veya işledikten sonra satanların yıllık alımları tutarının 2020 takvim yılı için 140.000 TL'yi aşmaması, yıllık satışları tutarının 2020 takvim yılı için 220.000 TL'yi aşmaması, bunun dışındaki işlerle uğraşanların bir yıl içinde elde ettikleri gayri safi iş hâsılatının 2020 takvim yılı için 70.000 TL'yi aşmaması veya sayılan her iki durumun birlikte yapılması halinde yıllık satış tutarı ile iş hasılatı toplamının 2020 takvim yılı için 140.000 TL'yi aşmaması gibi özel şartlar söz konusudur. Bu şartlara uygun faaliyette bulunan bir mükellef basit usulde vergilendirilebilecektir. Basit usule tabi olmanın, gerçek usule tabi olma yönünden birtakım avantajları vardır. Bunlar; defter tutulmaz, vergi tevkifatı yapılmaz ve muhtasar ve prim hizmet beyannamesi verilmez, geçici vergi beyannamesi verilmez ve geçici vergi ödenmez, teslim ve hizmetleri katma değer vergisinden istisna olduğundan Katma Değer Vergi beyannamesi verilmez, ticari kazancın tespitinde amortisman tabi iktisadi kıymet alışları ve satışları dikkate alınmaz, ticari kazançlarına 2020 yılı için 13.000 TL kazanç indirimi yapılır.³⁴ Örneklendirecek olursak; ticari kazancı (yukarıda sayılan kriterleri öteden beri sağladığı varsayımıyla) 100.000,00-TL olan bir mükellefin bu kazancıdan 13.000,00-TL kazanç indirimi düşüldüğünde vergiye tabi gelir (matrah) 77.000,00-TL olacaktır. Bahsi geçen tutar üzerinden hesaplanan gelir vergisi ise 16.260,00-TL olacaktır. Öte yandan vergiye tabi geliri (matrahı) 100.000,00-TL olan

³² 314 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği. (www.gib.gov.tr). Erişim tarihi: 07 Aralık 2021.

³³ 2022 Yılında Uygulanacak Vergisel Had ve Tutarlar, (http://www.neksymm.com/2022-yilinda-uygulanacak-vergisel-had-ve-tutarlar_d999/) Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

³⁴ Gelir İdaresi Başkanlığı. "Basit Usule Tabi Mükellefler İçin 2020 Yılı Vergi Rehberi". s. 4-5.

bir ücretli için 2020 yılında 22.470,00-TL gelir vergisi hesaplanacaktır. Bu tutardan 3.219,72 - 5.473,56 aralığında yıllık AGİ düşüleceği dikkate alınırsa (medeni ve ailevi durumuna göre değişkenlik göstermektedir) 19.250,28-TL ile 16.996,44-TL aralığında bir vergi tevkifatından bahsetmek mümkündür ki bunun da her halükarda basit usule tabi mükellefin ödemesi gereken vergiden daha fazla olduğu ortadadır. Tabi bu noktada basit usule tabi mükellef için 100.000,00-TL kazancın matrah olarak dikkate alındığı yani gelirlerinden tüm giderler düşüldükten sonraki rakam olduğu ancak ücretli için dikkate alınan 100.000,00-TL matrahın ise brüt ücret olduğu unutulmaması gereken bir hadisedir. Bunların yanı sıra 26 Ekim 2021 ve 31640 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7338 sayılı Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Kanununun 1 inci maddesi ile basit usulde kazanca vergi istisnası getirilmiştir. Buna göre GVK'ya eklenen mükerrer madde 20/A'da; *" bu Kanuna göre kazançları basit usulde tespit olunan mükelleflerin 46 ncı maddeye göre tespit edilen kazançları gelir vergisinden müstesnadır."*³⁵ hükmüne yer verilmiştir. Yani yukarıda yapılan hesaplamalarda basit usule tabi mükellefler, kazançları ölçüsünde gelir vergisi ödemekte iken anılan düzenlemeden itibaren kazançları (belirlenen sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla), gelir vergisi yönünden istisna olacak böylece gelir vergisi ödememiş olacaklardır. Peki gelir vergisi istisnası sayesinde ücretli üzerinde nasıl bir değişim olacaktır. Yukarıda yapılan hesaplamalar ekseninde 2020 yılında bir ücretli için 100.000,00-TL matrah üzerinden hesaplanan vergiden AGİ düşüldüğünde 19.250,28-TL ile 16.996,44-TL aralığında bir vergi tevkifatı var olacaktır. Buna karşın 2022 yılında 100.000,00-TL matrah üzerinden 20.500,00-TL

gelir vergisi hesaplanacak ve bu tutardan yıllık toplam gelir vergisi istisnası düşüldüğünde (8.608,16-TL) ücretli üzerinden kesilen vergi 11.891,84-TL tutarına düşecektir. Sorgulanması gereken nokta ise; 2022 yılı için basit usule tabi olanların kazancı gelir vergisinden istisna tutulurken, ücret geliri üzerinden kesilecek verginin 19.250,28-TL ile 16.996,44-TL aralığından, 2022 yılında 11.891,84-TL'ye düşmesi ücretli için bir kazanım mıdır?

Yukarıda yer alan bazı yasal düzenlemeler ışığında, her ne kadar toplumun görece daha düşük gelir elde eden kesimleri korunmak istense de tarh edilen vergideki bu denli makas açıklıkları toplum içindeki huzursuzluğu tetikleyici bir unsurdur.

3.5- Matrahın Belirlenmesindeki Tutarsızlıklar

Ücretin vergilendirilmesindeki bir diğer eleştirisi konusu ise yıllık olarak belirlenen vergi dilimlerine denk gelen matrahların yeniden değerlendirme oranı ölçüsünde artışı ile ücretin enflasyon karşısındaki mukayeseli durumudur. Yeniden değerlendirme oranı 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298 (B) maddesinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre; *"Yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında (Ekim ayı dâhil) bir önceki yılın aynı dönemine göre Türkiye İstatistik Kurumunun Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artış oranıdır. Bu oran Maliye Bakanlığınca Resmi Gazete ile ilan edilir."* denilmektedir. Her sene açıklanan bu oran ile vergi, harç, ceza, tarife, istisna tutarları gibi kalemler bu oran ölçüsünde artırılmaktadır. Buna karşın Cumhurbaşkanı belirlenen aralıklar dâhilinde bu oranı artırma/azaltma yetkisine sahiptir. Yıllara göre yeniden değerlendirme oranlarına Tablo-13'de yer verilmiştir.

³⁵ 7338 sayılı Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Kanununun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

Tablo 13: Yıllara Göre Yeniden Değerleme Oranları (%)³⁶

Yıllar	Oran
2021	36,20%
2020	9,11%
2019	22,58%
2018	23,73%
2017	14,47%
2016	3,83%
2015	5,58%

Ücretler üzerinde meydana gelen vergisel uygulamaların yıllar içerisinde nasıl etki gösterdiğini görmek için Tablo-14 oluşturulmuştur. Bahsi

geçen tablo kolay anlaşılması ve objektif verilerin kullanılması açısından asgari ücret baz alınarak hazırlanmıştır.

Tablo-14: Yıllık Asgari Ücret ve Vergi Matrahı Kıyaslaması^{37,38, 39}

Yıllar	Brüt Asgari Ücret (TL)	Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	Yıllık Brüt Asgari Ücret	Yıllık Gelir Vergisi Matrahı	Hesaplanan Gelir Vergisi	Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	1. Gelir Vergisi Dilimine Denk Gelen Matrah	Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	Karşılama Oranı (%) ***
2022	5.004,00	39,87%	60.048,00	51.040,80	8.608,16****	41,16%	32.000,00	33,33%	62,69%
2021	3.577,50	21,56%	42.930,00	36.490,44	6.098,09	24,36%	24.000,00	9,09%	65,77%
2020	2.943,00	15,05%	35.316,00	30.018,60	4.903,72	13,53%	22.000,00	22,00%	73,29%
2019	2.558,00	26,04%	30.696,00	26.095,68	4.319,14	27,03%	18.000,00	21,62%	68,98%
2018	2.029,50	14,21%	24.354,00	20.700,96	3.400,19	14,25%	14.800,00	13,85%	71,49%
2017	1.777,00	7,89%	21.324,00	18.130,44	2.976,09	9,01%	13.000,00	3,17%	71,70%
2016	1.647,00	29,33%	19.764,00	16.799,94	2.729,99	41,86%	12.600,00	5,00%	75,00%
2015	*1.273,50		14.850,00	*12.989,64	**1.924,49		12.000,00		92,38%

* 01.07.2015 - 31.12.2015 arasına ilişkin brüt ücret

** 2015 yılında tevkif edilen gelir vergisi toplamı

*** 1. gelir vergisi dilimine denk gelen matrahın, yıllık gelir vergisi matrahını karşılama oranı

**** Asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi, sayısal verilerin kıyası ve gelir vergisi istisnasının yıllık tutarının görülebilmesi için burada gösterilmiştir.

³⁶ Yıllara Göre Yeniden Değerleme Oranları. (https://www.vergidegundem.com/pb_yeniden_degerleme_oranlari) Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021.

³⁷ Asgari Ücret ve Yasal Kesintiler. (<https://www.verginet.net/dtt/1/asgari-ucret.aspx>) Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021

³⁸ Gelir Vergisi Hesaplama. (<https://ivd.gib.gov.tr>) Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021

³⁹ 2022 yılı Asgari Ücret, Ücret Gelir Vergisi Hesaplamaları. (<https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2021-169.aspx>). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.

Tablo-14'de yer alan veri setinin içeriğinde; yıl bazında asgari ücretler, bunların yıllık toplamı ve gelir vergisi matrahına denk gelen kısımları üzerinden kesilen gelir vergisi toplamları ile ilgili yıl 1 inci gelir vergisi dilimine denk gelen matrahlar yer almaktadır. Buna göre gelir vergisi matrahına konu olan tutarlar 2015 yılında 12.989,64-TL iken, 2021 yılında 36.490,44-TL'ye ve 2022 yılında 51.040,80-TL'ye ulaşmıştır. Buna bağlı olarak 1. Gelir vergisi dilimine ilişkin matrah 2015 yılını da 12.000,00-TL olarak tatbik edilmekteyken 2021 yılında 24.000,00-TL, 2022 yılında ise 32.000,00-TL olmuştur. Eğer alınan asgari ücretin gelir vergisine tabi matrah toplamını, ilgili yıl 1. gelir vergisi dilimine ilişkin matraha oranlarsak karşılaştırma oranı denilen orana ulaşılmaktadır. Buna göre 2015 yılında karşılaştırma oranı % 92,38 iken % 2021 yılında bu rakam % 65,77'ye, 2022 yılında ise % 62,69'a düşmüştür. Bahsi geçen düşüş bize şunu ifade etmektedir; bireylerin ücret gelirinde meydana gelen artış ilgili dilim tutarının üzerinde gerçekleştiği için bireylerin ilerleyen aylarda daha hızlı bir şekilde bir üst vergi dilimine geçmesi anlamına gelmektedir. Zira asgari ücretlinin bir üst vergi dilime geçişi 2016 yılında Ekim ayında yaşanmakta iken 2022 yılına gelindiğinde üst dilime geçiş Ağustos ayında gerçekleşmektedir. Her ne kadar yapılan yeni düzenleme ile asgari ücret üzerinden kesilen gelir vergisi kadar tüm ücretler üzerinden kesilen gelir vergisi istisnası olsa da bu durum, matrah artışının dilim artışının altında kalması sebebiyle oluşan gelir erozyonunu yok edememiştir. Öte yandan konuya vergi kesintileri yönünden baktığımızda, asgari ücretlinin yıllık geliri üzerinden yapılan vergi kesintisinin bir önceki yıla göre artışı, 1. Gelir vergisi dilimine ilişkin matrahın artış oranının (2020 yılı hariç) her daim ilerisinde gerçekleşmiştir. Bahsi geçen sıkıntının temelinde Tablo-13'de yer alan yeniden değerlendirme oranlarının, matrah artışına ilişkin kısımdan kaynaklanmaktadır. Tablo-13'de yer alan oranlar ile Tablo-14'de yer alan önceki yıla göre 1. gelir

vergisi dilimine ilişkin matrahta meydana gelen artışlar uyumludur.

Uygulamaya yeni giren gelir vergisi istisna sistemi çalışmanın önceki bölümlerinde yer verilen İspanya'da uygulanan sistem ile benzerlik taşımaktadır. Bu durum kişisel indirim tutarının doğrudan hesaplanan vergi üzerinden düşülmesi ile cereyan etmektedir. 2021 yılı verilerine göre İspanya'da kişisel indirim tutarı 5.550,00 Euro'dur. İlgili yıl birinci gelir vergisi dilimine ilişkin tutar ise 12.450,00 Euro'dur. Bu yönüyle bakıldığında kişisel indirim tutarının birinci gelir vergisini karşılaştırma oranı $(5.550/12.450)$ yaklaşık % 44,58'dir. Ülkemiz gelir vergisi istisna tutarının (8.608,16), 2022 yılı birinci gelir vergisi dilimine ilişkin tutarı (32.000,00) karşılaştırma oranı $(8.608,16/32.000,00)$ ise yaklaşık % 26,90'dur. Bu yönüyle bakıldığında yeni geliştirilen gelir vergisi istisna uygulamasının toplum adına olumlu bir gelişme sağlayacağı ancak ulaşacak katkının muazzam seviyelerde gerçekleşmeyeceği ortadadır.

Öte yandan asgari ücretlinin/ücretlinin gelirinde meydana gelen en ufak artış dahi gelir vergisi yönünden dilim usulünde vergilendirilmekte iken kurumlar vergisi mükelleflerinin sabit oranlı vergilendirilmesi Türk Vergi Sistemindeki adalet kavramının konumunu tekraren düşünmeye sevk etmektedir.

Her ne kadar ücretli, geliri üzerinden kesilen verginin hazineye aktarıldığı güdüsüyle anayasal bir görevi yerine getirdiğini düşünse de bu noktada da sıkıntılı bir husus bulunmaktadır. Zira ücretlinin çalıştığı kurum veya şahıs işletmeleri, GVK'nın 94 üncü maddesine istinaden, yapılan ödemeler üzerinden gerçekleştirilen vergi kesintisini GVK'nın 84 üncü maddesinde belirtilen muhtasar beyanname ile beyan etmekte ve mezkur Kanunun 119 uncu maddesi çerçevesinde vergi dairesine yatırmaktadırlar. Fakat bu noktada tevkifatı yapan iktisadi aktörlerin bu kesinti toplamlarını vergi dairesine yatırmamaları halinde ücretli üzerinden vergi kesintisi yapmanın hiçbir manası bulunmamaktadır.

Her ne kadar yatırılmayan bu tutar, bunu yatırmayan mükellefin vergi borcu haline dönüşse de esasında bu kaynak, kesinti yapanlarca kullanılmış/değerlendirilmiş/işlenmiş olarak yatırım araçlarına yönlendirilebilmekte veya kesinti yapanlarca kendi tasarrufları ekseninde kullanılması sonucunu doğurabilmekte veya hazineye hiç aktarılmamaktadır.

3.6- Ücret Gelirinde Beyanname Verilmesi

Ücret vergilendirmesine ilişkin bir takım olumlu adımlar da gündeme gelebilmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde yer verildiği üzere; 2019 yılında yapılan değişiklikle 5. gelir vergisi diliminin vergi mevzuatına dahil olması ile birlikte; bu dilime denk gelen yıllık ücret gelirlerinin, dilime ilişkin tutarın alt limitinin aşılması halinde tevkifata tabi tutulmuş tek işverenden elde edilen ücret geliri dahi yıllık beyanname ile beyan edilmesi gerekecektir. Bu kapsamda ücretli toplam ücret gelirini beyannameye intikal ettirdikten sonra GVK'nın 89 uncu maddesinde sayılan indirimleri beyannameye indirim konusu yapabilecektir. GVK'nın 89/2 maddesinde belirlenen kurallara riayet etmek koşuluyla mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin yapılan eğitim ve sağlık harcamaları (beyan edilen gelirin % 10'unu aşmaması koşuluyla), GVK'nın 89/1 inci maddesinde belirlenen kurallara riayet etmek şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin % 50'si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri (beyan edilen gelirin % 15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla) bunlara örnek olarak sayılabilir. Mükellef tarafından yurarda sayılan indirim konularının varlığı belge-

lendirmek suretiyle beyannameye ücret geliri üzerinden düşüldüğünde, ücretlinin elde ettiği seviyenin daha altında bir matraha ulaşılmaktadır. Bu minvalde hesaplanan gelir vergisinden, ücret geliri esnasında kendisinden yapılan vergi kesintileri mahsup edildiğinde (ki GKV'nın 121. Maddesinde Tevfik edilen vergilerin yıllık beyannameye hangi hallerde hesaplanan vergiden mahsup edilebileceği hüküm altına alınmıştır) mükellefin ödenecek vergiden ziyade vergi alacağı doğmaktadır. Konuyu bir örnekle ele alırsak daha anlaşılır olacaktır.

2020 yılında gelir vergisine konu ücret geliri matrahı yıllık 700.000,00-TL olan bir mükelleften, işvereni tarafından yıl içerisinde yapılan gelir vergisi kesintisi 231.070,00-TL⁴⁰ olacaktır. Mükellefin, 5. gelir vergisi dilimin üzerinde tek işveren tarafından tevkifata tutulmuş gelir elde etmesi sebebiyle 2021 yılının Mart ayı sonuna kadar bu kazancını yıllık beyanname ile beyan etmesi gerekecektir. Bu beyanname verilirken, örneğin mükellefin kızının ortaokul seviyesinde 30.000,00-TL tutarında eğitim harcaması bulunmakta olsun. Bu harcamanın GVK 89/2 maddesinde yer alan koşulları sağladığı varsayımıyla 700.000,00-TL ücret geliri üzerinden 30.000,00-TL (beyan edilen gelirin % 10'unu aşmamaktadır) eğitim harcaması düşülerek 670.000,00-TL gelir vergisi matrahına ulaşılabilecektir. Bu rakam üzerinden hesaplanan gelir vergisi ise 219.070,00-TL olarak gerçekleşecek, mükellefin elde ettiği ücret geliri sebebiyle kendisinden yapılan 231.070,00-TL⁴¹ gelir vergisi tevkifatının tamamı mahsup edilecektir. Bu durumda aradaki farka denk gelen (231.070,00-219.070,00) 12.000,00-TL için mükellef adına vergi iadesi alacağı doğacaktır. Koşulların sağlanması halinde vergi dairesi tarafından bu iade ödemesi mükellefe yapılacaktır.

⁴⁰ Gelir Vergisi Hesaplama. (<https://ivd.gib.gov.tr>). Erişim Tarihi: 08 Aralık 2021

⁴¹ Gelir Vergisi Hesaplama. (<https://ivd.gib.gov.tr>). Erişim Tarihi: 08 Aralık 2021

Yukarıda anlatılan tasvir ABD tipi beyan sisteminin ülkemiz açısından ilk örneklerini teşkil etmektedir. Bu durum bir yönüyle olumlu gelişme iken bir yönüyle de olumsuz gelişmedir. Zira 5. gelir vergisi dilimi olarak belirlenen tutarın başlangıç seviyesinin altında gelir elde eden bir ücretlinin (örneğin 2020 yılında 600.000,00-TL başlangıç dilimi için 580.000,00-TL) yıllık beyanname vermesini gerektiren bir durum olmadığı için aynı eğitim giderine sahip bu bireyin yukarıda anlatıldığı şekilde bir vergi iade alacağından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu sebeple iade sisteminin baz aldığı, tek işveren tevkifata tabi tutulmuş ücret geliri elde eden birey için gelir vergisinin 3. dilimine denk gelen tutarın baz alınması gerektiği daha makul bir görüştür. Öte yandan bu sistemin önümüzdeki yıllarda uygulanılır liği deneyimlendikten sonra daha düşük dilimlere denk gelen tutarlar da baz alınabilecektir. Zira yukarıda anlatılan tüm hususlar; verginin tavana gelirin tabana yayılması anlayışına endekslilik kullanılmadığıdır. Ayrıca gelir vergisi tevkifatlarına ilişkin iade hususu, ücretin sermaye gelirine karşı telafi edici olma yönünü de taşımaktadır.

SONUÇ

Çalışmada gerçek ücretin vergilendirilmesine ilişkin bazı esaslara yer verilmiştir. Bu esasların anlaşılabilirliği ve kıyası için bazı ülke örneklerinden detaylar paylaşarak sistemler arası güçlü ve zayıf yönler aktarılmıştır. Ayrıca tenkit ve önerilerle de yapılabilecekler hakkında değerlendirmede bulunulmuştur. Bu bağlamda ülkemiz ücret vergilendirme sisteminin süratle revize edilmesi ve ücretliler üzerindeki vergi stresinin azaltılması gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Zira rakamlardan da görüldüğü üzere en çok vergi tarh edilen kesim gerçek ücret geliri elde edenler iken, vergi mevzuatı karşısında en az nitelik ve en zayıf niceliklerle desteklenen kesim de yine gerçek ücret geliri elde edenlerdir. Toplumsal barış ve huzurun bozulmaması, vergilendirmede adalet ilkesinin sözde değil özde uygulanabilmesi için

çalışmada yer verilen tenkit ve önerilere ilişkin hususlarda düzenlemeler yapılmalıdır. Bu durum iktisadi büyümenin sağlıklı oluşuna destek vereceği gibi bireylerin, ülkesinin mali yapısının adilliğine olan düşüncelerini de güçlendirecektir. Öte yandan ülkemizin içinde bulunduğu enflasyonist dönem hasebiyle ücretlilerin gelirinde reel bir artış işverenlerce sağlanamasa bile, anılan vergisel uygulamalarda yapılacak düzenlemeler ile bireylerin reel gelirinde artış sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN. R. (2006). “*Gelir Vergisinde Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi ve Sosyo-Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt: 11. Sayı: 2. s. 323-347.
- Asgari Ücret ve Yasal Kesintiler. (<https://www.verginet.net/dtt/1/asgari-ucret.aspx>). Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021.
- BİYAN. Ö., ve YILMAZ. G. (2012). “*Ücretlerin Vergilendirilmesine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Öneri: Beyanname Yükümlülüğü*”. Maliye Dergisi. Sayı: 162. s. 184-218.
- ÇİÇEK. S., (2015) “*Ücret Üzerindeki Mali Yükümlülüklerin İncelenmesi: İngiltere, Almanya, İspanya, Romanya*”. Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. Cilt: 4. Yıl: 4. Sayı: 10. s. 121.
- Einkommensteuer (Deutschland). ([https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Einkommensteuer_(Deutschland))). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. “*Gelir Vergisi Tarifesi 2019,2020*”. (<https://www.gib.gov.tr/gelir-vergisi-tarifesi-2020>). Erişim Tarihi: 12 Ekim 2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. “*Gelir Vergisi Tarifesi 2022*”. <https://www.gib.gov.tr/node/157433>. Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. “*Engellilik İndirimi Tutarları*” <https://www.gib.gov.tr/>

- yardim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/engellilik-indirimi-tutarlari. Erişim tarihi: 28 Aralık 2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. “Ücret Geliri Elde Edenler İçin Vergi Rehberi, Şubat 2021”. (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2021/2021_ucretgelirirehber.pdf). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2021
 - Gelir İdaresi Başkanlığı. “Gelir İdaresi Başkanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu” s.149, (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2020/2020_faaliyet_raporu.pdf) Erişim tarihi: 12.10.2021.
 - Gelir İdaresi Başkanlığı. “Basit Usule Tabi Mükellefler İçin 2020 Yılı Vergi Rehberi”. s. 4-5.
 - Germany Individual - Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/germany/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 25 Ekim 2021.
 - Income Tax Rates and Personal Allowances (Previous Tax Years). (<https://www.gov.uk/income-tax-rates/previous-tax-years>). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.
 - Income Tax Rates and Personal Allowances (Current Rates and Allowances). (<https://www.gov.uk/income-tax-rates>). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.
 - İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 23/02/2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-GVK-68-705 Sayılı Özelgesi.
 - Pay As You Earn Tax. (https://en.wikipedia.org/wiki/Pay-as-you-earn_tax). Erişim tarihi: 26 Ekim 2021.
 - Paying Taxes in Germany. (<https://www.howtogermany.com/pages/germantaxes.html#individual>). Erişim Tarihi: 25.10.2021.
 - Spain Individual - Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/spain/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim Tarihi: 08 Aralık 2021
 - Spain Taxes on Personal Income. (<https://taxsummaries.pwc.com/spain/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 15 Kasım 2021.
 - United States Personal Income Tax Rates. (<https://taxsummaries.pwc.com/united-states/individual/taxes-on-personal-income>). Erişim tarihi: 17 Kasım 2021.
 - Yıllara Göre Yeniden Değerleme Oranları. (https://www.vergidegundem.com/pb_yeniden_degerleme_oranlari). Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021.
 - 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim tarihi: 12 Ekim 2021.
 - 2021 Yılına İlişkin Gelir Vergisi Hesaplaması için; (<https://ivd.gib.gov.tr>)
 - 2022 Yılında Uygulanacak Vergisel Had ve Tutarlar, (http://www.neksymm.com/2022-yilinda-uygulanacak-vergisel-had-ve-tutarlar_d999/). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.
 - 2022 yılı Asgari Ücret, Ücret Gelir Vergisi Hesaplamaları. (<https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2021-169.aspx>). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.
 - 314 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği. (www.gib.gov.tr). 07 Aralık 2021.
 - 7194 sayılı Dijital Hizmet Vergisi İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2021.
 - 7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 07 Aralık 2021.
 - 7338 sayılı Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Kanununun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.
 - 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim Tarihi: 28 Aralık 2021.